

«Mottakernavn»
«Adresse»
«Postnr» «Poststed»
«Kontakt»

Saksbehandler, innvalgstelefon
Trine Gevingås, 73 19 92 72

Kartlegging av kommunenes oppfølging av driveplikten i jordloven – resultat av spørreundersøkelse

1. Oppdraget

Statsforvalteren skal ifølge punkt 5.3.10 i Statsforvalterens hovedinstruks som er fastsatt av Kommunal- og distriktsdepartementet "... gjennomføre en temabasert kartlegging og utredning innen eiendomslovgivningen hvert annet år. Det skal tas utgangspunkt i tema etter jord- og konsesjonsloven hvor det er størst utfordringer i eget fylke. Arbeidet skal bidra til bedre kunnskap om hvordan regelverket forvaltes i kommunene, om regelverket følges, og hvordan det kan gjøres forbedringer m.v."

2. Valg av tema

For 2023 har Statsforvalteren i Trøndelag valgt å kartlegge kommunal oppfølging av reglene om driveplikt jf. jordloven §§ 8 og 8a.

Begrunnelsen for valg av dette temaet er basert på inntrykket vi har dannet oss som overordnet organ gjennom flere år. Inntrykket vårt er at kommunene synes å mangle ressurser til å gjennomføre en systematisk oppfølging av brudd på driveplikt, og at det derfor heller ikke sanksjoneres mot eventuelle brudd. Av samme grunn har vi hatt svært få klagesaker til behandling, og følgelig liten innsikt i hvordan lovverket praktiseres i våre kommuner. Reglene om driveplikt har også nær sammenheng med forbudet mot omdisponering i jordloven § 9 og den senere tids skjerpede krav til jordvern.

Temaet er også aktualisert gjennom Riksrevisjonens rapport datert 19.10.2023 som konkluderer med at vi ikke er godt nok forberedt ved alvorlige kriser som kan påvirke matsikkerheten. I rapporten pekes det bl.a. på at arealressursene i jordbruket ikke forvaltes på en bærekraftig måte, bl.a. ved at betydelige jordbruksarealer av god kvalitet omdisponeres og bygges ned. Det er anbefalt at LMD og KDD samarbeider om å utrede om virkemidlene bør styrkes for å beskytte jordbruksarealene.

Summen av tre forhold gjør at produksjonsgrunnlaget forringes iht. Riksrevisjonens rapport:

1. Det omdisponeres fire fotballbaner med dyrka jord per dag, og her vises det bl.a. til landbrukets egen nedbygging. Det totale jordbruksarealet i Norge har holdt seg relativt

stabil de siste 20 årene, men den beste jorda – hvor vi kan produsere korn, poteter og grønnsaker – har blitt redusert. Over tid har det blitt gjort omfattende omdisponeringer av dyrka og dyrkbar jord gjennom planprosesser og dispensasjoner.

2. Det er stor andel leiejord i Norge, og denne dreneres ikke godt nok på grunn av store kostnader knyttet til dette. Dreneringsaktiviteten er lav, noe som svekker både produksjonsgrunnlaget og produktiviteten i jordbruket.

3. Driveplikten følges ikke opp effektivt nok av kommunene, noe som fører til at gode arealer blir liggende udrevet. Det er svakheter ved bruken av virkemidlene som skal ivareta dyrka og dyrkbar jord. Store jordbruksarealer av god kvalitet er ikke i drift, og oppfølgingen av driveplikten er for dårlig.

Statsforvalterens kartlegging av drivepliktsreglene er gjennomført i form av en spørreundersøkelse som ble sendt ut til alle kommunene i fylket.

3. Kort om regelverket

§ 8 - driveplikt

Driveplikten omfatter alt jordbruksareal som kan benyttes til matproduksjon, og er hjemlet i jordloven § 8. Det er eier av dyrkajorda som har driveplikt, og denne plikten gjelder for hele eiertiden. Eieren kan enten velge å oppfylle driveplikten selv, eller å leie bort dyrkajorda slik at driveplikten overholdes.

Ved bortleie stilles det en rekke krav til leiekontraktens utforming, jf. jordloven § 8 annet ledd. Når det er inngått avtale om bortleie av jord, skal denne jordleieavtalen sendes til kommunen for kontroll opp mot regelverket.

Der jordbruksareal ikke blir drevet tilfredsstillende skal kommunen – som første instans – følge opp dette og benytte de sanksjonene som finnes i jordloven § 8 tredje ledd. Man kan pålegge eieren av jord som ikke drives å leie bort jorda, tilplante arealet med skog eller gjøre andre kulturlandskapstiltak. Statsforvalteren er klageinstans, og kan i tillegg ilegge tvangsgebyr for å sikre etterlevelse av kommunens pålegg.

Det er verdt å poengtere at kommunenes tilsynsplikt hva gjelder oppfølging av driveplikten er lovpålagt jf. jordloven § 19. Det er ikke frivillig for kommunene hvorvidt de skal følge opp eventuelle brudd på driveplikten, og denne oppgaven kan ikke være en salderingspost ved for få ressurser.

I vurderingen av om det foreligger mislighold av driveplikten må det ses hen til om jordas produksjonsegenskaper opprettholdes, slik at arealet kan nyttes til vanlig jordbruksdrift med mulighet for normal avling. I dette ligger at arealene må høstes og kultiveres årlig. Det anses ikke som tilstrekkelig at arealet bare slås med beitepusser. Arealet må brukes i en eller annen form for jordbruksproduksjon. Bestemmelsen om driveplikt skal både sikre matproduksjon og hindre vanhevd.

Det fremkommer ikke direkte av ordlyden, men det er lagt til grunn i Ot.prp. Nr. 44 (2008-2009) s. 122 og 129 at kommunen bare kan pålegge sanksjoner etter jordloven § 8 tredje ledd hvis bruddet på driveplikten er vesentlig. Det vil si at det er ulik terskel for når kommunen etter forskrift om produksjonstilskudd kan avslå tilskuddssøknaden fordi det ikke drives *vanlig* jordbruksproduksjon jf. forskriften § 2, og når kommunen kan pålegge sanksjoner etter jordloven § 8 tredje ledd for brudd på driveplikten. I tilfeller hvor kommunen kommer fram til at driveplikten ikke er oppfylt, forventes det at kommunen også har oppmerksomhet rettet mot det aktuelle foretakets søknad om tilskudd (produksjonstilskudd og regionale miljøtilskudd). Og motsatt, der hvor man kommer over foretak

som ikke driver sitt areal på en måte som innfrir kravene til «vanlig jordbruksproduksjon» i forskrift om produksjonstilskudd § 2 og «aktiv drift» i forskriften § 4, vil være et varsel om at en også bør følge med om foretaket oppfyller driveplikten etter jordloven.

§ 8a - fritak fra driveplikt

Etter jordloven § 8 a kan eieren søke om lemping av vilkårene som er satt i § 8 annet ledd. En søknad om lemping kan for eksempel gjelde vilkåret i § 8 annet ledd om at jordleieavtalen må ha en varighet på 10 år. I tillegg kan det tenkes tilfeller hvor kommunen godtar avtaler som ikke er skriftlige eller som ikke medfører en driftsmessig god løsning. Etter § 8 a kan eier også søke om fullt fritak fra driveplikten – permanent eller midlertidig. Kommunen er førsteinstans i slike saker, og Statsforvalteren er klageinstans.

4. Resultater fra kommunenes tilbakemeldinger

I det følgende går vi gjennom og oppsummerer kommunenes svar på spørreundersøkelsen.

Spørsmål 1.1: Navn på kommunene som har svart på undersøkelsen.

31 av de 38 kommunene i Trøndelag har svart.

Spørsmål 1.2: Hvor mange saker innen jord- og konsesjonsloven har kommunen rapportert i KOSTRA pr. 01.12.2022?

11 av 31 kommuner svarer at de har 0-5 konsesjonssaker per år, og 0-5 jordlovsaker per år. 8 kommuner oppgir å ha mer enn ti saker både etter jord- og konsesjonsloven hvert år. Disse svarene er som forventet ut fra vår kjennskap til kommunene.

Spørsmål 1.3: Omfang av årsverk i kommunen som jobber med jord- og konsesjonsloven?

Opgitt årsverk på saksbehandling etter disse lovene varierer fra 0,2 til 1,0.

Spørsmål 1.4: Bruker kommunen innleid kompetanse innenfor dette fagområdet?

Svært få kommuner oppgir at de leier inn kompetanse. Det er kun 4 av kommunene som gjør dette. Ut ifra resultatet av spørsmålet kan det konkluderes med at kommunene i all vesentlighet har egen kompetanse innenfor dette fagområdet

Spørsmål 1.5: Har kommunen noen felles funksjoner med andre kommuner innen dette fagområdet?

7 kommuner svarer "ja" på dette spørsmålet. Statsforvalteren er i tillegg kjent med at kommunene har en del uformelle kollegasamarbeid innenfor dette feltet.

Spørsmål 1.6: Dersom ja, hvilken kommune?

Se spm. 1.5.

Spørsmål 1.7: Om saksbehandler er i tvil om saksbehandlingen, hvem spør dere?

Det går tydelig frem av undersøkelsen at ansatte hos Statsforvalteren og kollegaer i andre kommuner er foretrukket kontaktpunkt innenfor dette fagområdet. Av besvarelsen fremgår det at 29 av 30 kommuner spør ansatte hos Statsforvalteren når de er i tvil. Samtidig viser besvarelsene at 28 av 30 kommuner også kontakter kollegaer i andre kommuner.

Det er også verdt å merke seg at over halvparten av kommunen også henvender seg til andre i kommunen. Dette kan tyde på at mange kommuner har flere ansatte som jobber med samme eller tilsvarende saksområde, dvs. årsverkstilbakemeldingen er fordelt på flere i den enkelte kommune og

ikke kun knyttet til enkeltmedarbeidere. Ingen av kommunene har oppgitt at de ikke har nettverk og svært få oppgir at de spør andre nettverk (6) eller andre (2).

Spørsmål 2.1: Noen undertema knyttet til drivepliktsreglene kan være utfordrende. Hvordan opplever kommunen saksbehandlingen innen disse temaene:

	Ikke særlig utfordrende	Litt utfordrende	Verken eller	Ganske utfordrende	Veldig utfordrende	Svar mangler
§ 8, driveplikt der eieren driver selv	10	10	7	2	1	1
§ 8, jordleieavtaler	5	11	8	3	3	1
§ 8, pålegg om tiltak	0	4	10	9	7	1
§ 8, fritak fra driveplikt	3	8	10	4	1	5

Det er usikkert om de kommunene som har svart «verken eller» oppfatter saksbehandlingen innenfor de aktuelle temaene som *grei nok*, eller om de har svart slik fordi de ikke har hatt slike saker til behandling. Det burde kanskje vært en kolonne hvor man kunne svart dersom man ikke har vært borti sakstypen. Noen kommuner har unnlatt å svare på enkelte punkter. Dette kan trolig tolkes dithen at de ikke har hatt slike saker. Med dette i mente, kan tabellen noe forenklet tolkes i retning av at de fleste kommunene ikke opplever det som veldig krevende å følge opp driveplikten der grunneieren driver jorda selv. Kommunene synes også det går greit å behandle og vurdere jordleieavtaler som blir sendt inn for godkjenning.

Utfordringene oppstår når det er brudd på driveplikten som krever at kommunen følger opp med pålegg om tiltak. Det synes å være her skoen trykker for flertallet av kommunene. Når det gjelder fritak fra driveplikten, så er svarene noe mer spredt. Noen synes dette er ganske utfordrende å behandle, mens andre kun opplever det som litt utfordrende.

Spørsmål 2.2: Kan dere utdype på hvilken måte reglene oppleves som utfordrende? (f.eks. juridisk, politisk og/eller faglig?):

Ut fra de svarene som er gitt i fritekstfeltet virker det ikke som det er selve regelverket som oppfattes som vanskelig. Det som er utfordrende, er for det første det å ha ressurser til å følge opp driveplikten. Dette er noe et klart flertall av kommunene nevner. Noen nevner også manglende politisk vilje til å anerkjenne håndheving av driveplikten. Dernest oppgir flere kommuner at de savner gode prosedyrer og retningslinjer for håndtering av pålegg om tiltak. Når man har få slike saker, så blir man lettere usikker på fremgangsmåten.

Flere kommuner kommenterer at det er utfordrende å holde oversikt over hvilke arealer som blir drevet – og av hvem. Det er ingen kartfesting i forbindelse med produksjonstilskudd og dermed ingen oversikt over hvem som leier hvor. Areal som ikke omsøkes i PT faller bort i oversikten, og det er uvisshet om disse arealene driftes eller ikke.

Det nevnes også at det kan være krevende å få grunneierne til å forstå regelverket og få dem til å innordne seg etter det - særlig dersom grunneieren er noe opp i årene. Det er en del grunneiere som ikke vil skrive avtale, men likevel er kommunenes oppfatning at arealene i stor grad drives – enten med skriftlig eller muntlig avtale. Oppfølging av driveplikt oppleves ikke som en lystbetont

oppgave og man er usikker på om gevinsten av et slikt arbeid er større enn ressursene det krever. Noen kommuner har forsøkt å sende ut informasjonsbrev til grunneierne, uten at man vet om dette har hatt noen effekt. I en kommune er det kultur for ikke å drive jorda, slik at man lettere skal kunne argumenterer med at jorda kan omdisponeres og bygges ned.

Noen utkantkommuner har ofte store avstander og det er da lett at noe areal i kommunen kommer ut av drift, særlig mere marginale områder. I noen kommuner opplever man rett og slett at det er overskudd på jord. Det er for mye dyrka jord i forhold til antallet aktive drivere (leietagere). Det oppleves da som vanskelig å skulle pålegge eier å drive selv med tap. Stadig færre beitedyr gjør også at innmarksbeitene gror igjen. Dette kan være vanskelig å fange opp.

Inntrykket svarene gir, er at det ikke er så vanlig å følge opp brudd på driveplikten med pålegg om tiltak. Og på grunn av kommunens manglende oppfølging av driveplikten, er det heller ikke vanlig å motta søknader om fritak fra driveplikten. Noen få kommuner oppgir å ha behandlet fritak, men da kun på marginale arealer som gjerne er bratte og vanskelige å drive. Noen kommuner opplyser at de får inn dispensasjonssøknader vedrørende avtalens varighet på 10 år, men at regelverket er ikke "designet" for dette.

Mange kommuner etterlyser klarere føringer for hva som er god nok drift av arealene og hva som regnes som driftsmessig god løsning. Noen svarer at dersom kommunen kunne hatt en bedre styring på jordleien, ville man fått bedre driftsmessige løsninger. I dag er det mye kjøring på kryss og tvers – såkalt dekk og diesel drift. Det ytres ønske om en styringsmulighet for kommunene, slik at de kan sørge for at en bonde i aktiv drift heller får leie jorda på naboeiendommen – som egentlig er utleid til noen andre, i stedet for at han må leie jord i nabobygda for eksempel. I andre tilfeller kan det være vanskelig å finne en driftsmessig løsning som er bedre enn den jordleieavtalen legger opp til, selv om den heller ikke er bra på noen måte. Her etterspørres virkemidler og føringer for når det er greit å underkjenne en jordleieavtale.

Det er bare et fåtall kommuner som systematisk har fulgt opp driveplikten. De kommunene som har lagt ned et arbeid her, presiserer at dette har vært ressurskrevende. En kommune opplyser at de i hvert fall har brukt et halvt årsverk.

Spørsmål 2.3: Får kommunen inn avtaler om leie av jord til vurdering?

18 av 31 kommuner er av den oppfatning at de ofte mottar jordleiekontrakter for vurdering. 13 av 31 kommuner får sjelden inn slike kontrakter. Ingen av kommunene som har svart har aldri fått inn jordleiekontrakter. En kommune har krysset av på både ofte og sjelden. Dette kan trolig ha sammenheng med noe som en annen kommune kommenterer, nemlig at de mottar leiekontrakter jevnlig, men om det er ofte i forhold til hva de burde mottatt – det vet de ikke.

Spørsmål 2.4: Dersom det kommer inn leiejordsavtaler, blir følgende vurdert:

Hele 30 av 31 kommuner vurderer avtalens varighet ved behandlingen av jordleieavtaler. En kommune opplyser imidlertid at de bare er glade for at noen grunneiere i det hele tatt lar noen drive jorda deres.

Når det gjelder vurdering av hvorvidt jordleieavtalen innebærer en driftsmessig god løsning så spriker svarene veldig. 19 av 31 kommuner opplyser at de vurderer dette, mens 12 kommuner opplyser at de ikke vurderer dette.

Spørsmål 2.5: Er det andre forhold som blir vurdert når det kommer inn leiejordsavtaler?

12 kommuner oppgir at de heller ikke sjekker andre forhold ved jordleieavtalene de får inn. Flere av disse oppgir at de bare er glade for at jorda i det hele tatt blir drevet. En kommune skriver at det per dags dato er så få som får kontrakt på leie av jord, så kommunen er bare glad for at det finnes grunneiere som tillater at jorda blir drevet og at de gir kontrakt. 5 kommuner oppgir at de kontrollerer arealet som inngår i avtalen opp mot Gårdskart og AR5.

Også under dette spørsmålet er det flere kommuner (10 stk.) som fremhever at vurderingen av driftsmessig god løsning er utfordrende og at man savner retningslinjer og eksempler på dette. Her er det særlig lange avstander som må vurderes, hvor skal man sette grensen? Hvis alternativet er at jorda ikke blir drevet, så er noen kommuner lempelige med avstanden. Det viktigste er at jorda blir drevet, og ikke hvem som driver den.

Et par kommuner vurderer det dithen at man ikke skal legge så stor vekt å driftsmessig god løsning fordi jordleieavtalene som kommunen får inn allerede er inngått mellom utleier og leietager. I og med at partene er enige så oppleves det som vanskelig å komme med innsigelser til avtalen, som er av privatrettslig karakter. Partene har selv funnet løsningene for drifta av jordbruksarealet mht. driftsform, jordens egnethet for valgt produksjon og avstand/kjøreveg som anses som overkommelig.

To kommuner oppgir at de vurderer skriftlighet, mens to andre vurderer leieprisen. Det er også et par kommuner som kontrollerer om utleier har adgang til å si opp avtalen. Fire kommuner oppgir at de har gitt dispensasjon for leieavtaler for kortere tid enn 10 år. Dette tallet er nok i realiteten høyere, ettersom det spørres om dette senere i undersøkelsen.

Ellers blir det nevnt at man sjekker om det er inntatt klausuler i avtalen som er i strid med regelverket, hvorvidt jordleiekontrakten er realiserbar og om det er andre interesser som legger begrensninger på slåttetidspunkt og antall slåtter, f.eks. jakt.

Spørsmål 2.6: Har kommunen kjennskap til at det leies ut jord for kortere tid enn 10 år?

Hele 22 av 31 kommuner opplyser at de er kjent med at det leies ut jord for en kortere tid enn 10 år. Her skulle vi gjerne visst hvor stor andel av dette som skyldes dispensasjoner som innvilges av kommunene. I tillegg hadde det vært interessant å vite hva kommunene foretar seg dersom de får kjennskap til en avtale med kortere varighet enn 10 år.

Spørsmål 2.7: Har kommunen kjennskap til at det leies ut jord uten at det inngås skriftlig avtale?

Kun 6 av 31 kommuner svarer NEI på dette spørsmålet. Et stort antall kommuner har altså kjennskap til at jord leies ut uten skriftlig avtale slik § 8 i jordloven påbyr. Hva er årsaken til dette? Manglende oppfølging fra kommunen? Det er kun en kommune som har vært i kontakt med oss og bedt om veiledning i forbindelse med sitt systematiske arbeid med å få inn jordleieavtaler til godkjenning. Også denne kommunen gir tilbakemelding om at de har kjennskap til at jord leies ut uten skriftlig avtale.

Spørsmål 2.8: Har kommunen noen tanker om hva som er årsaken til at det inngås kortere avtaler enn 10 år, eventuelt at avtaler ikke inngås skriftlig?

22 av 31 kommuner har svart at nært forestående salg/generasjonsskifte er årsaken til at eiere ikke ønsker å leie ut jorda på tiårig kontrakt. 3 kommuner svarer at grunneiers ønske om omdisponering av arealene til utbyggingsformål er årsaken til at det kun inngås kortsiktige leieavtaler. 1 kommune svarer at grunneiere ofte ikke ønsker tiårig avtale i tilfeller der arealene er avsatt til andre formål i reguleringsplan. 2 kommuner oppgir vekstskifte som årsak til at det inngås jordleieavtaler som er

kortere enn ti år. Noen kommuner oppgir at grunneierne ikke ønsker den heftelsen på jorda som en tiårig leieavtale er, de ønsker kanskje å drive selv innen ti år. En del ønsker ikke langvarige avtaler fordi de holder muligheten åpen for en leietaker som kan være villig til å betale bedre. En kommune svarer at grunneierne tror leietaker vil få forkjøpsrett med en langsiktig leieavtale.

Spørsmål 2.9: Har kommunen hatt saker der manglende leieavtale har blitt behandlet som brudd på driveplikten?

Kun tre kommuner svarer ja på dette spørsmålet. Her må vi vel anta at kapasiteten til å følge opp slike brudd på driveplikten er begrenset.

Spørsmål 2.10: Mottar kommunen søknader om fritak fra driveplikten med årsak i ønske om leieavtale med kortere varighet enn ti år?

Halvparten av kommunene svarer nei på dette spørsmålet. To av kommunene som har svart nei svarer at de får eieren til å søke om dispensasjon fra § 8 andre ledd i slike tilfeller. To kommuner har ikke svart verken ja eller nei.

Spørsmål 2.11: Har kommunen hatt saker der dere har pålagt bortleie av jord for å oppfylle driveplikten?

10 av 31 kommuner svarer ja på dette. Dette er litt overraskende, for slik saksbehandling krever en del kapasitet og kan nok også oppleves som inngripende. Det er rart at vi ikke har hatt flere klagesaker hos oss i denne kategorien.

Spørsmål 2.12: Har dere ellers kommentarer til forhold som angår driveplikt og jordleie?

Et flertall av kommunene gir tilbakemelding om at oppfølgingen av driveplikten er svært ressurskrevende. Noen har likevel etablert systemer som gjør oppfølgingen noe enklere. Noen kommuner legger mest vekt på at arealene er i drift, og bruker ikke ressurser på oppfølging. Noen kommuner ønsker å få tilført ressurser for å kunne kartlegge arealer ute av drift, mens en kommune rapporterer at nye flyfoto gjør det enkelt å følge opp dette.

De små eiendommene i utkantene er vanskeligst å følge opp driveplikten på. Flere kommuner rapporterer om at det er innmarksbeitene der det ikke lenger er beitedyr som er mest krevende å følge opp. I noen kommuner er det overskudd på jord, og det er vanskelig å følge opp driveplikt på arealer som ingen er interessert i å drive.

Et par kommuner er inne på at oppfølgingen må skje systematisk for å unngå forskjellsbehandling, og at det bør utarbeides egne verktøy for dette. En kommune mener det burde vært mulig å sammenstille data fra jordregisteret, PT-søknader og leieavtaler. En annen kommune opplyser at en del arealer på fellessetrene ligger ute av drift etter at bøndene fikk melkerobot hjemme, og stiller spørsmål til om driveplikten kan følges opp i disse tilfellene.

5. Oppsummering og avsluttende merknader fra Statsforvalteren

De senere årene har jordvernet blitt innskjerpet flere ganger. I 2023 fikk vi en ny nasjonal jordvernstrategi med mål om at den årlige omdisponeringen av dyrka jord ikke skal overstige 2000 daa, og målet skal være nådd innen 2030. Samtidig ser vi en utvikling der jordbruksarealer går ut av drift og etter hvert gror igjen. Dette er også en trussel for jordvernet.

Særlig er utfordringen stor i de deler av fylket der det ikke lenger er gårdbrukere i området som ønsker å drive arealene. Det er en kjensgjerning at arealer går ut av drift fordi det ikke er behov for å drive dem der gårdsdrift legges ned og det ikke er nye til å overta. Innmarksbeitene går ut av drift fordi det ikke lenger er beitedyr i områdene. I mange bygder i Trøndelag og ellers i landet har

samfunnsutviklingen og utviklingen i landbruket, med bl.a. bruksrasjonalisering og nedlegging av bruk, kommet så langt at det bare er ett gårdsbruk i drift igjen i bygda. I områder der ingen lenger vil drive jorda, er det utfordrende å benytte sanksjonene i dagens regelverk til å sikre at driveplikten blir ivaretatt. Det er også vanskelig å argumentere med jordvern når kommunen ønsker å ta gjengroingsarealene i bruk til f.eks. boligformål.

Det er derfor et tiltak i nasjonal jordvernstrategi å styrke driveplikten. For å opprettholde andelen dyrka jord, bør de arealene som allerede er dyrket opp fortsatt brukes til jordbruksproduksjon. Videre vil terskelen for å foreslå omdisponering av jord som er i god hevd kunne være høyere. Sammenhengen mellom jordvern og driveplikt tilsier derfor økt oppmerksomhet knyttet til håndhevelse av driveplikten. Dette er også i tråd med Riksrevisjonens rapport om matsikkerhet og beredskap som ble nevnt innledningsvis.

Vi opplever i økende grad at det stilles spørsmål til hvorfor en del jordbruksarealer går ut av drift, og hva myndighetene kan gjøre for å få eier til å oppfylle driveplikten. Samtidig ser vi at mange kommuner gir tilbakemelding om at de ikke har kapasitet til å ta tak i dette arbeidet. Gjennom vårt arbeid med denne kartleggingen av hvordan reglene om driveplikt i jordloven § 8 fungerer, har vi bl.a. stilt spørsmål til våre kommuner om de følger opp brudd på driveplikt. Et stort antall av de 31 kommunene som har gitt oss tilbakemelding svarer at de ikke har kapasitet til å følge opp brudd på driveplikt. Hvorvidt dette har sin årsak i faktisk mangel på ressurser eller om det handler om prioriteringer er ikke godt å vite. Det er ikke nødvendigvis bare ressursituasjonen som gjør at man ikke tar tak i oppfølgingen av driveplikten, men også den nærheten man som kommunal saksbehandler har til gårdbrukeren. Som nevnt innledningsvis er det en lovpålagt oppgave å følge opp driveplikten. Etter vår vurdering er det svært uheldig at jordbruksarealer blir liggende ute av drift uten at kommunene følger opp dette i forhold til jordlovens krav. Det er derfor behov for ressurser og fokus på temaet som kan stimulere dette arbeidet ute i kommunene.

Statsforvalteren vil fortsette med å tilby kommunene kompetansehevende tiltak når det gjelder reglene om driveplikt i jordloven. I tillegg bør kommunene vurdere om det kan samarbeides mer over kommunegrensene slik at man kan dra veksler på andres erfaringer og kapasitet for å få løst oppgavene.

Flere kommuner nevner at de ønsker seg muligheter for bedre oversikt og styring med jorda som leies ut og klare føringer for hva som regnes som en driftsmessig god løsning. Til dette er å bemerke at kommunen har en viss kontroll ved at jordleiekontraktene skal sendes inn til kommunen jf. jordloven § 8 andre ledd femte punktum og at avtaler som innebærer en uheldig driftsmessig løsning kan følges opp som brudd på driveplikten jf. andre ledd fjerde punktum i samme bestemmelse. Hva som ligger i begrepet driftsmessig god løsning er nære beskrevet i rundskriv M-2/2021 Driveplikt, omdisponering og deling etter jordlova. Begrepet driftsmessig god løsning er også benyttet i jordloven § 1 og 12, samt i konsesjonsloven § 9, og det må legges til grunn en lik fortolkning i disse bestemmelsene. I tillegg finnes ulike verktøy som kommunene oppfordres til å bruke aktivt.

I fagsystemet eStil-PT, som benyttes i saksbehandlingen av produksjonstilskudd i jordbruket, er det en rapport som heter «disponerte landbrukseiendommer», også kalt «eie – leie liste». Man må være logget inn som saksbehandler i systemet for å få tilgang til denne rapporten. Men denne rapporten viser alle omsøkte eiendommer og søknadsopplysninger tilknyttet eiendommene - herunder totalt omsøkt areal og totalt godkjent areal til alle disponerte landbrukseiendommer. Hvis en eiendom disponeres av flere foretak, viser rapporten én rad for hvert av foretakene som disponerer arealer på eiendommen. Datagrunnlaget i rapporten er hentet fra Landbruksregisteret og eStil PT.

I tillegg finnes ulike kartløsninger som kan benyttes. Kilden er NIBO sin hovedkartløsning. Her er alle instituttets data samlet på ett sted, sammen med et utvalg andre sentrale nasjonale datasett. Her finnes datasettet (kartlaget): «Jordbruksareal som kan være ute av drift». Dette gir informasjon om areal som kan være ute av drift. Her er det også muligheter for finne arealer som ikke er omsøkt i forbindelse med arealtilskudd, men som fortsatt kan være i drift. I denne sammenhengen bør også Gårdskart og Jordregister nevnes. Sistnevnte er en arealstatistikk som viser fordelingen av klasser fra arealressurskartet AR5 for hver landbrukseiendom i kommunen. Her kan man hente ut ulike rapporter med nøkkeltall som bør ses i sammenheng med hverandre. Disse kan være nyttige ved gjennomgang og kontroll.

I forbindelse med behandlingen av jordbruksoppgjøret 2023 ba Stortinget regjeringen – i dialog med faglagene - foreta en utredning av bruk av digitale kart i forbindelse med tildeling av arealtilskudd. Bakgrunnen er at man er opptatt av at hele landet skal tas i bruk til matproduksjon for å sikre bedre selvforsyning. Gjennom utredningen, som skal være klar før de ordinære jordbruksforhandlingene i 2024, ønsker man å utrede hvordan bruk av datakart kan sikre høyere presisjon i tildeling av tilskuddsmidler og målrette arealtilskudd mot arealer som ligger brakk, som for eksempel et teigbasert tilskudd.

Det er videre en del kommuner som oppgir at de savner gode rutiner og retningslinjer for å følge opp manglende oppfyllelse av driveplikten med pålegg om bortleie mv. I rundskriv M-2/2021 om driveplikt, omdisponering og deling etter jordloven er det gitt retningslinjer for vurderingene som skal gjøres i forhold til drivepliktsreglene, samt at kommunenes oppgaver som tilsynsmyndighet og sanksjoner ved brudd på driveplikten er beskrevet. I tillegg har Statsforvalteren bidratt med ulike opplæringstiltak og brev- og vedtaksmaler er gjort kjent for kommunene. Når arbeidet med oppfølging av driveplikt likevel oppleves som krevende for kommunene, er det åpenbart at vi som kompetansesenter for kommunene har en jobb å gjøre. Vi vil også i fortsettelsen ha fokus på temaet driveplikt når vi planlegger kompetansehevede tiltak for kommunene. I tillegg er vi kjent med at Landbruksdirektoratet har fått i oppdrag å utarbeide en sanksjonsveileder i 2024 som vil inneholde rutinebeskrivelser for blant annet å følge opp brudd på driveplikt. Vi håper dette kan bidra til noe enklere oppfølging i kommunene.

Vi håper denne kartleggingen og rapporten kan bidra til å økt fokus på kommunenes lovbestemte oppfølging av driveplikten etter jordloven. Dette vil naturlig nok da generere et økt antall fritakssaker og trolig også en økt bruk av sanksjoner. Statsforvalteren vil bistå med veiledning i dette arbeidet samt kompetansehevede tiltak av ulik art.

Med hilsen

Audhild Synnøve Slapgård (e.f.)
landbruksdirektør
Landbruksavdelingen

Trine Gevingås
juridisk seniorrådgiver
Landbruksavdelingen

Dokumentet er elektronisk godkjent

Likelydende brev sendt til:

Steinkjer kommune	Postboks 2530	7729	STEINKJER
Namsos kommune	Stavarvegen 2	7856	JØA
Meråker kommune	Rådhusgata 7	7530	MERÅKER
Stjørdal kommune	Postboks 133 / 134	7501	STJØRDAL
Frosta kommune	Fånesvegen 1	7633	FROSTA
Levanger kommune	Postboks 130	7601	LEVANGER
Verdal kommune	Postboks 24	7651	VERDAL
Snåasen Tjjelte/ Snåsa kommune	Sørsivegen 6	7760	SNÅSA
Lierne kommune	Heggvollveien 6	7882	NORDLI
Raarvihken Tjjelte/ Røyrvik kommune	Røyrvikveien 5	7898	LIMINGEN
Namsskogan kommune	R. C. Hansens vei 2	7890	NAMSSKOGAN
Grong kommune	Postboks 162	7871	GRONG
Høylandet kommune	Vargeia 1	7877	HØYLANDET
Overhalla kommune	Svalivegen 2	7863	OVERHALLA
Flatanger kommune	Lauvsneshaugen 25	7770	FLATANGER
Leka kommune	Leknesveien 67	7994	LEKA
Inderøy kommune	Vennalivegen 7	7670	INDERØY
Selbu kommune	Gjelbakken 15	7580	SELBU
Tydal kommune	Tydalsvegen 125	7590	TYDAL
Trondheim kommune	Postboks 2300 Torgarden	7004	TRONDHEIM
Rennebu kommune	Myrveien 1 Berkåk	7391	RENNEBU
Åfjord kommune	Øvre Årnes 7	7170	ÅFJORD
Røros kommune	Bergmannsgt. 23	7374	RØROS
Osen kommune	Rådhusveien 13	7740	STEINSDALEN
Skaun kommune	Postboks 74	7358	BØRSA
Frøya kommune	Postboks 152	7261	SISTRANDA
Hitra kommune	Rådhusveien 1	7240	HITRA
Holtålen kommune	Helsetunet 7	7380	ÅLEN
Malvik kommune	Postboks 140	7551	HOMMELVIK
Melhus kommune	Rådhusveien 2	7224	MELHUS
Midtre Gauldal kommune	Rørosveien 11	7290	STØREN
Oppdal kommune	Inge Krokanns veg 2	7340	OPPDAL
Indre Fosen kommune	Postboks 23	7101	RISSA
Rindal kommune	Rindalsvegen 17	6657	RINDAL
Heim kommune	Trondheimsveien 1	7200	KYRKSÆTERØRA
Orkland kommune	Postboks 83	7301	ORKANGER
Nærøysund kommune	Postboks 133, Sentrum	7901	RØRVIK
Ørland kommune	Postboks 43	7159	BJUGN